

A TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVEK SZEREPE A FALU- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSBEN

TEREMY VIKTÓRIA

teremyviki@gmail.com

MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM
TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS TÁJÖKOLÓGIAI DOKTORI ISKOLA

ABSZTRAKT

A falu- és vidékfejlesztés kihívása a vidéki népesség helyben tartása, a helyi erőforrások fenntartható és integrált hasznosítása és a hely vonzerejének növelése. A helyi értékek és erőforrások minél szélesebb körű megismertetése az elnéptelenedő területek újbóli népesedését segíthetik, a gazdaságélénkítő és finanszírozást segítő pályázatok, akciók mellett.

A településképi védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény új műfajként létrehozta a Településképi Arculati Kézikönyvet, amelyet minden hazai településre el kellett készíteni. A Kézikönyvek kötelezően tartalmazzák a település rövid bemutatását, az örökség, az értékek leírását, az eltérő karakterű településrészek meghatározását és jellemzését, valamint az ezekből eredő településképi ajánlásokat, amelyeket jó példákkal is illusztrál. A kutatás során alkalmazott módszer adatgyűjtés és feldolgozás. A kézikönyvekkel foglalkozó korábbi publikációk és konferenciák összefoglalása mellett, mintaterületek kiválasztását követően néhány kézikönyv konkrét elemzése is megtörténik.

A Nemzeti Vidékstratégia alapján „*a természeti erőforrások és értékek megőrzése, az azokkal való felelős, fenntartható gazdálkodás, a mezőgazdaság és a vidék fejlesztése, az épített és a természeti környezet védelme, a természeti értékek megőrzése a XXI. században egyre inkább felértékelődő, egymással szorosan összefüggő, nemzetbiztonsági jelentőségű stratégiai feladat*”. Ezzel az értékazonosító és megőrző szemlélettel készültek el ezek a kézikönyvek az elmúlt két évben. Fizikai környezetünk, településünk pénzzel nem kimutatható, természeti és épített értékeinek felfedezése és megismerése egyrészt a beköltözni vágyók elérése szempontjából megfelelő marketing eszköz, másrészt a helyi lakosság közösség- és identitáserősítéséhez is hozzájárulhat, amellyel növelhető lehet a vidék népességmegtartó ereje. Ezt segítik elő a közérthető formában, minden településre elkészített Településképi Arculati Kézikönyvek a bárki számára elérhető, figyelemfelkeltő közétételt követően.

ABSTRACT

The challenge of village and rural development is to keep the rural population in place to use local resources in sustainable and integrated way and to increase the attractiveness of the place. Broadening awareness of local values and resources can help repopulate depopulated areas along with economic stimulus and funding applications and actions.

Act LXXIV of 2016 on the Protection of the Townscape created the Townscape Design Guide as a new genre which had to be prepared for all Hungarian settlement. The guides must contain a brief description of the heritage, the values, the definition and characterization of the settlement and the resulting township recommendation which are illustrated with good examples. The method used in the research is data collection and processing. Besides that summarizing previous publications and conferences dealing with guides after selecting the sample areas some guides will be analysed in detail.

According to the National Rural Strategy, "the conservation of natural resources and values, their responsible and sustainable management, the development of agriculture and the countryside, the protection of the built and natural environment, the preservation of natural values are becoming increasingly intertwined in the 21st century, a strategic task of national security importance". With these asset identification and preservation approaches, these manuals have been produced over the past two years. Discovering and learning about our physical environment and settlement's non-monetary, natural and built values is both a marketing tool for those wishing to move and can help strengthen the community and identity of the local population, which can increase the population's retention power. This is facilitated by the easy-to-read Townscape Design Guide for each municipality, following the attention-grabbing publication that is available to anyone.

1. BEVEZETŐ

A települési arculat - településkép meghatározása a környezetünk minőségi jellemzőinek kutatásán és megértésén alapszik. A minőségi jellemzők vizsgálata az esztétika tudományába, a filozófia diszciplínáinak hagyományos ágai közé sorolt, amelyről már az 1800-as évekből fellelhető tudományos irodalom. A városábrázolás a művészetekben a képalkotással jelent meg, és minden korszak rendelkezik vizsgálható ideákkal és jellemzőkkel.

A településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény olyan új műfajt vezetett be a településtervezésbe, amely előírt eszközrendszerrel kötelező erővel meghatározza a hazai városok és községek sajátos védendő elemeit és a településkép alakításának érvényesülését építmények tervezése és átalakítása esetén. A jogszabály szerint minden településnek 2017 év végéig kellett készítenie új típusú terveit: a Településképi Arculati Kézikönyvét (továbbiakban: kézikönyv) és a Településképi Rendeletét. Ezt követően, 2019-ben a Lechner Tudásközpont megbízásából, a felhívásban szereplő néhány kiemelt térségre elkészültek az Építészeti Tájegységi Arculati Kézikönyvek a műfaj megerősítése érdekében.

A falu- és vidékfejlesztés egyik alapvető kihívása a vidéki népesség helyben tartása, a helyi erőforrások fenntartható és integrált hasznosítása és a hely vonzerejének növelése. A helyi értékek és erőforrások minél szélesebb körű megismertetése az elnéptelenedő területek újbóli népesedését segíthetik, a gazdaságélénkítő és finanszírozást segítő pályázatok, akciók mellett. A városi ingatlanárak elszakadtak a falu- és vidék ingatlanáraitól. A mai társadalom egy része visszahúzódna a város zajától, és takaros békés otthont hozna létre valahol vidéken, ahol ezt a kedvező természeti környezet és a lakáspiaci helyzet lehetővé teszi. Ezeknek az otthonoknak a kialakításához nyújthatnak segítséget a Településképi Arculati Kézikönyvek.

2. ADATOK ÉS MÓDSZERTAN

A kutatásban alkalmazott módszer adatgyűjtés és feldolgozás, elsődlegesen dokumentum-elemzés. A hazánkban akciószerűen megvalósult, tömegesen elkészült kézikönyvek elemzése és összevetése. A Településképi Arculati Kézikönyvek statisztikai mutatókkal történő feldolgozása, kiértékelése alapvetően kvantitatív módszerrel történik.

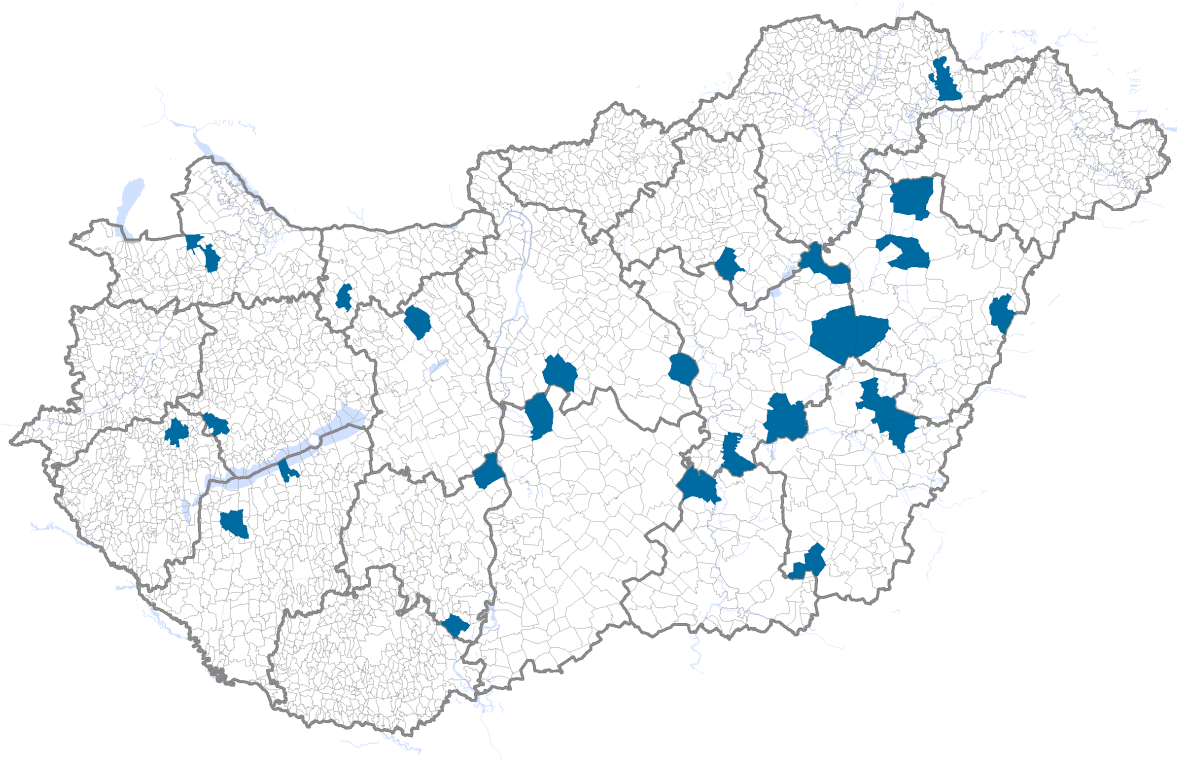
A mintaterületek meghatározásánál kritérium, hogy a vizsgálatba vont település a településhálózatban alsófokú központi város legyen, 1500 hektár feletti közigazgatási mérettel, 5 ezer és 20 ezer fő közötti lakossággal, azonosított természeti és épített értékekkel rendelkezzen és a rurális (vidéki) térségekre jellemzően, legfeljebb 120 fő/km² népsűrűséggel rendelkezzen.

Szempont	Forrás
A 2018. évi Helységnévkönyv szerint a település jogállása legyen város.	KSH, 2018
Magyarország településhálózata 2. Városok-falvak dokumentum szerint legyen alsófokú központ.	KSH, 2015
Közigazgatási mérete legyen legalább 1500 hektár.	KSH, 2018
Lakossága legalább 5 000 fő és legfeljebb 20 000 fő legyen.	KSH, 2018
Tájképvédelem szempontjából kiemelten kezelendő terület érintse közigazgatási területét.	Országos Területrendezési Terv 3/5. melléklet, 2019
Történeti település legyen, települési formával szerepeljen az I. Katonai felmérésen.	Mapire, 2019, (felmérés ideje 1782-85)
Legyen legalább öt darab műemlék a közigazgatási területén.	Országos Területrendezési Terv Megalapozó munkarész, 2018, felmérés ideje 2014
Legyen Településképi Arculati Kézikönyve.	Lechner Tudásközpont és települési honlap, 2019. április
Vidéki (rurális) térség (legfeljebb 120 fő/km ² – Területi Kohéziós Kézikönyv).	KSH adatok alapján számított érték, 2018

(1. táblázat) A hazai települések mintavételezésének szempontjai.

A mintavételezéshez használt mind a kilenc szempontnak összesen 26 darab település felel meg. Ezek a települések az ország különböző pontjain helyezkednek el, eltérő földrajzi és táji környezeti adottságokkal rendelkeznek. A mintavételezett Településképi Arculati Kézikönyvek az irodalomjegyzékben kerültek felsorolásra.

Az elvégzett kutatás elsődleges eredménye a Kézikönyvek összehasonlító módszertanának kidolgozása, és a módszer alkalmazhatóságának kipróbálása. Az elemzési eredmények validitásának ellenőrzéséhez és pontosításához, a kutatás folytatásában szükséges a mintavétel kibővítése.



(1.ábra) A dokumentumelemzéshez mintavételezett települések

3. EREDMÉNYEK

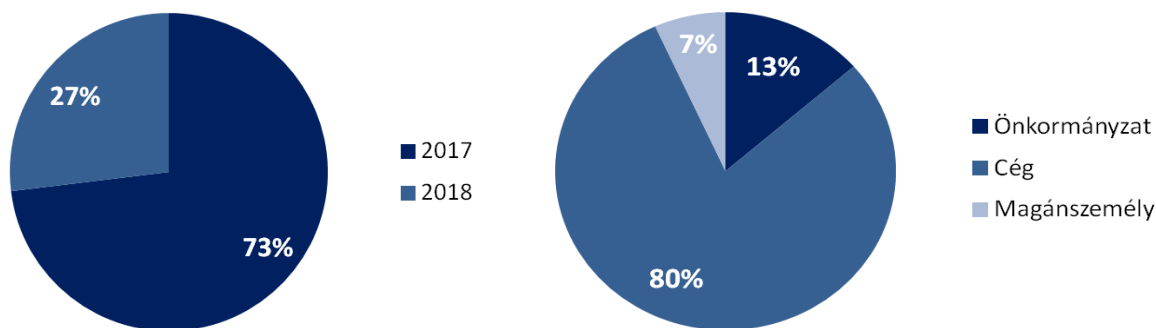
A településképi védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény új műfajként létrehozta a Településképi Arculati Kézikönyvet, amelyet minden hazai településre el kellett készíteni. A törvény célja, hogy a települési közösségek hatékonyan óvják meg környezetük kultúrájukat, és fejlesszék azt. A 2016. év végi törvényt követően, a hazai települések a Lechner Tudásközpont szakmai támogatásával megkezdték a teljes közigazgatási területre vonatkozó Településképi Arculati Kézikönyveik kidolgozását. A kézikönyvek közérthető kiadványba szerkesztett formában kötelezően tartalmazzák a település rövid bemutatását, az örökség, az értékek leírását, az eltérő karakterű településrészek meghatározását és jellemzését, valamint az ezekből eredő településképi ajánlásokat (építészeti szempontokat). Az ajánlásokat jó példákkal is illusztrálják, amelyekkel előképet mutatnak az ingatlanfejlesztők számára. A kézikönyv a - települések természeti és épített környezete által meghatározott – településképi jellemzők bemutatásának és minőségi formálásának eszköze, feltárja és ismerteti a településen belül jól elkülönülő egyes településrészek arculati jellemzőit és értékeit. A kézikönyv szemléletformáló célt szolgál, amelyet a települési önkormányzat normatív határozata mellékleteként fogad el és a település teljes közigazgatási területére készül.

A kézikönyvek megalkotása során a jogszabályi háttér által kötelező a társadalmasítás, amelyet a helyi partnerségi rendelet szabályai szerint bonyolít le az önkormányzat. A jó kézikönyvnek közérthetőnek és képalkotónak és úgymond „helyinek” kell lennie, tehát a helyi értékeket kell felfedeznie és hangsúlyoznia, valamint a helyi problémákra kell reagálnia. A társadalmi bevonás egy új műfaj esetén nehézségekbe ütközhet, mert az emberek még nem ismerik és nem értik a részvétel értelmét és hasznát. A lakossági kommunikáció azokon a helyeken lehet sikeres, ahol a figyelemfelkeltő és közérthető megszólítás megtörténik. 2017. augusztusában a *hirado.hu*-n megjelent írás egy részlete így szólt: „*Mi az, amitől otthon érezzük magunkat ott, ahol lakunk? – tették fel a kérdést a magyarországi*

települések, melyek saját lakóik közreműködésével mutatják be lakhelyük szellemiségét a júniusi kormányrendeletnek megfelelően. Az arculati kézikönyv ugyanis nem egy száraz, keretek közé szorított irattömeget vár el a polgármesteri hivataloktól, hanem azoknak a közös élettereknek az ábrázolását, ahol a lakók otthon érzik magukat, amelyekre a közösség identitása épül.” A vidék megélésének alapegységeit a házhoz és kerthez való viszony, a természettel való kapcsolat, a vidéki családi élet és a közösséghez való viszony jelentik (Csurgó, 2013). Ezeknek a szempontoknak a fizikai környezeti megvalósulását ábrázolja egy jó falusi Településképi Arculati Kézikönyv. A településképi a természet és az ember kölcsönhatása által létrehozott sajátos együttesek és képek összessége, a sajátos lenyomat, amely a helyi életmód változásával folyamatosan átalakul.

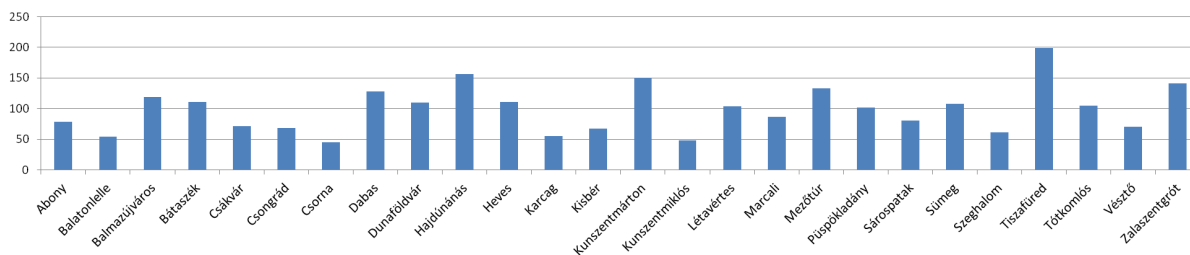
A 314/2012. (XI. 8.) Kormányrendelet szerint a kézikönyvek kötelezően 7 fejezetből állnak: *Bevezetés, A település bemutatása, Örökségünk, Településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek, A településképi minőségi formálására vonatkozó ajánlások és a Jó példák bemutatása.* A településképi minőségi formálására vonatkozó ajánlások és jó példák fejezetek a szoros tartalmi összefüggés okán gyakran egybeszerkesztett formában szerepelnek a kézikönyvekben. Ezek elsősorban az építési tevékenységhez kapcsolódó, míg az első fejezetek a település általános bemutatását célzó tartalommal rendelkeznek. A mintavételezett kézikönyvek elemzése alapján az ajánlások és jó példák átlagosan a kézikönyvek terjedelmének 51%-át töltik meg tartalommal.

Az elemzett kézikönyvek 2017-ben és 2018-ban készültek. A készítőik 80%-ban cégek, 13%-ban az illetékes önkormányzat dolgozói, 7%-ban magánszemélyek. Végzettség alapján elsősorban építészek a szerzők, de gyakran tájépítész, illetve helytörténész is részt vett a készítésben.



(2.ábra) A mintavételezett kézikönyvek készítésének ideje és a készítőik az impresszum alapján

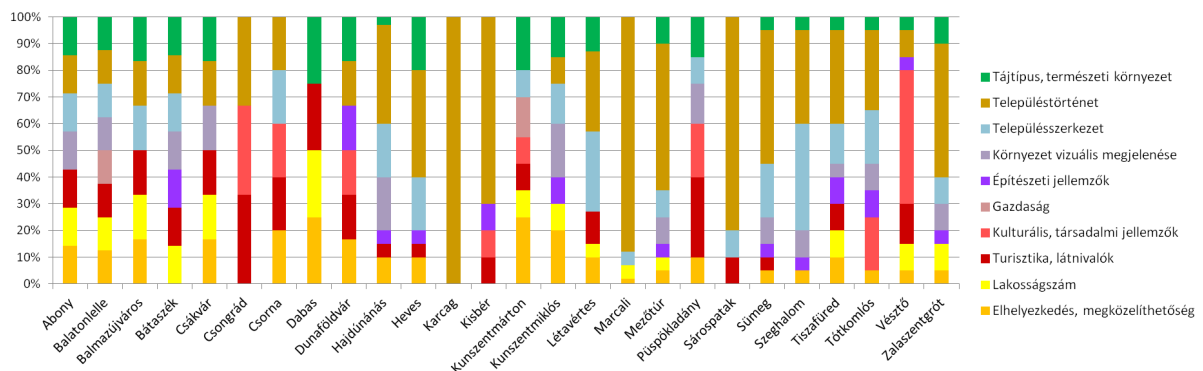
A kézikönyvek változatos oldalszámmal rendelkeznek, amelyet a szerkesztés formátuma és a képek aránya határoz meg. Kevés az 50 oldal alatti kézikönyv, átlagosan 99 oldal terjedelműek.



(3.ábra) A mintavételezett kézikönyvek oldalszáma

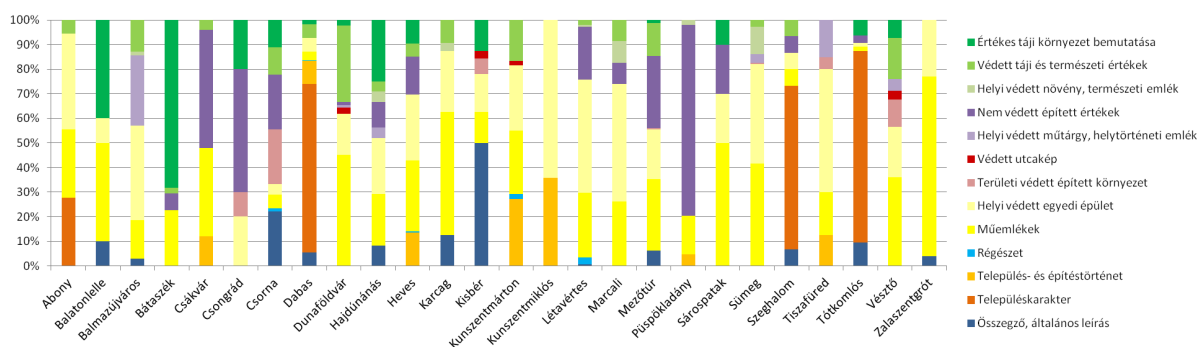
A dokumentumok gazdagon illusztráltak, átlagosan 280 illusztrációt és körülbelül 60 ezer karaktert tartalmaznak. Ez az átlag oldalszámra vetítve oldalanként 3 illusztrációt és 640 karaktert jelent.

A település bemutatása fejezet jellemzően rövid terjedelmű és gazdagon illusztrált, átlagosan 6 oldalból és 12 illusztrációból áll. A populáris leírások a települési honlapok nyitóoldalán olvasható általános bemutatáshoz hasonlítanak leginkább. A tartalom átlag 36%-ban a településtörténet, 13%-ban a településszerkezete, 9%-ban a táj és természeti környezet, 9%-ban az elhelyezkedés és megközelíthetőség és további 9%-ban a turisztika és látnivalók határozzák meg. Átlagosan kisebb arányban, de a fejezetekben jellemző tartalom a kulturális és társadalmi jellemzők, a lakosságszám, a gazdasági erősségek és a környezet vizuális megjelenésének leírása.



(4.ábra) A település bemutatása fejezetek tartalmi megoszlása

Az Örökségünk fejezet átlagosan 27 oldal körüli terjedelemmel rendelkező, értékvédelmi kataszter jellegű leírás. Szerkesztési módjában tematikus leírás, kataszterhez illő felsorolás vagy fényképalbum is előfordul. Jellemző a kiemelt értékek (általában műemlékek) szöveges bemutatásának kifejtése. Az elemzett 26 darab kézikönyv összesen több mint 1400 konkrét települési értéket nevez meg. A tájékozódás és használhatóság szempontjából azonban hiányosság, hogy ezeket csak a kézikönyvek fele ábrázolja térképen. A tartalmi megoszlást az épített értékek határozzák meg, átlagosan a terjedelem 53%-ban. A fejezet másik fele legnagyobb arányban településkarakter általános leírását, a természeti értékek bemutatását, település- és építéstörténetet, valamint a nem védett, egyéb értékek tartalmazza. A fejezetek terjedelmének átlag 14%-a tartalmazza a kulturális értékek, szellemi örökségek bemutatását (pl. borkultúra, gasztronómia, helyi szokások, kézműves mesterek vagy hagyományos rendezvények).



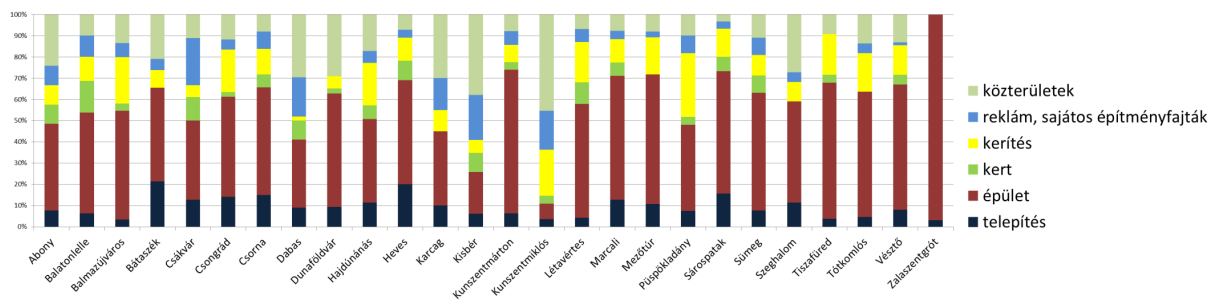
(5.ábra) Örökségünk fejezet tartalmi megoszlása

Az eltérő karakterű területek lehatárolása fejezet átlagosan 16 oldal körüli terjedelemmel segíti a fizikai környezet megismerését és megértését. A fejezet jellemzően egy térképpel kezdődik, amelyen lehatárolásra kerültek a fizikai jellemzők alapján eltérő karakterű területek. A térképet követően a területek leírása következik, amelyek jellemzően fényképpel gazdagon illusztráltak. A rövid leírás tartalmazza a településképi, az arculati és településkaraktert meghatározó jellemzők bemutatását, az adott épített és természeti környezet szempontjából releváns mennyiségben. Ez alatt elsődleges témakörként a táji jellemzők, a jellegzetes épülettípusok, a tömegformálás, a homlokzati kialakítása és az anyaghasználat értendő. A karakter lehatárolásánál a kézikönyvek készítését segítő útmutató szerint nem szabadott elveszni a részletekben, az apró különbségekben. Az átláthatóság és a jellegzetességek meghatározása érdekében településenként 5-10 karakter meghatározását javasolták. A mintavételezett településeken átlagosan 8 eltérő karaktert határoznak meg a kézikönyvek szerzői. Ezek között jellemzően legalább egy, a kiemelten értékes történeti városközpont lehatárolása, amely a település egyik legfontosabb fizikai környezeti vonzerejét adhatja.



(6.ábra) Eltérő karakterű területek száma

A karakter területek lehatárolását követően az *Ajánlások* és *Jó példák* fejezetek átlagosan 38 oldalon tartalmazzák az úgy nevezett építészeti útmutató részt. Az ajánlásoknak átlagosan a fele vonatkozik a teljes településre, míg másik része egy-egy meghatározó területre vonatkozik. Teljes településre általánosan megfogalmazott témakörök jellemzően a közterületekre, a reklámokra és a sajátos építményfajtákra vonatkozó ajánlások. A mintavételezett kézikönyveknek 85%-a használja illusztrációként a Lechner Tudásközpont által készített grafikákat. Az alkalmazott magyarázó ábrák és fényképek átlagosan 79%-ban a követendő jó példákat szemléltetik. A jogszabályokban meghatározott 19 települési követelmény témakörök szerint csoportosítható: épületre, kertre, kerítésre, közterületre, az épület elhelyezésére, valamint a reklám és sajátos építményfajtákra. A terjedelem 52%-ban az épületek kialakítására (16% az épület tömegének kialakítására, 9% az anyaghasználatára és 27% az építészeti részleteire, homlokzatának kialakítására) vonatkozik. A közterületekről és a kerítésekről a fejezetek 14-14%-a, a telepítésről a 9%-a, a reklámokról és sajátos építményfajtákról 6%-a és a kertekről csupán 5%-a szól átlagosan a mintavételezett kézikönyvekben.



(7.ábra) Ajánlások és jó példák fejezetek tartalmi megoszlása

Összegzésként elmondható, hogy a kézikönyvek első három fejezete (*A település bemutatása*, *Örökségünk* és az *Eltérő karakterű területek lehatárolása*) átlagosan 49 oldalon foglalja össze a táji és épített környezet főbb jellemzőit, a településképi jellemzők összességének bemutatását. Közérthetően, sok illusztrációval gazdagítva ismerteti a település múltját, értékeit és meghatározó jellemzőit. Elsősorban a fizikai környezet megismerését és megértését segíti. Ezt követően az építészeti útmutató kiemelt témája a lakóépület formálása és a kerítés kialakítása.

A Nemzeti Vidékstratégiában megfogalmazott stratégiai célok között szerepel tájaink természeti értékeinek, erőforrásainak megőrzése és a vidéki közösségek megerősítése. A fizikai környezetünk sajátos lenyomatainak és egyedi értékeinek felfedezése a Településképi Arculati Kézikönyv egyik feladata. Ennek közérthető megismertetése egyrészt a helyi közösség erősítéséhez járul hozzá, másrészt fokozza a hely vonzerejét. Ez kiemelten fontos feladat az elnéptelenedő térségekben. Ennek alapfeltétele, a gondos munkával elkészített kézikönyvek könnyű elérhetősége és egyszerű alkalmazási lehetőségének biztosítása. A jogszabályok által meghatározott felületeken: az önkormányzati honlapon és az önkormányzati hivatalban minden kézikönyv elérhető. Emellett a kézikönyvek elkészítését is koordináló Lechner Tudásközpont működtet még több online felületet is. A digitális egyeztető felületen, a *tak.lechnerkozpont.hu* oldalon minden kézikönyv és minden egyeztetési dokumentum elérhető. Az oldal mindennapi használhatóságának hátránya, hogy az állományok csak ügyfélkapus bejelentkezést követően érhetők el, ami eltántorító hatással lehet az egyszerűen csak kíváncsian érdeklődő ember számára. Nekik is nagy segítség a másik felület, a *tak.e-epites.hu*. Itt országos szinten kereshetők a kézikönyvek, a település nevét beírva, vagy a térképen a közigazgatási területre kattintva jelenik meg a kézikönyv borítója. A portál 2019. októbere óta érhető el, és elsődleges célja, hogy a kézikönyvek egyszerű elérésével támogassa az építetők, a döntéshozók, az építésszek és a lakosság számára, hogy megismerkedhessenek az ország értékeivel és egy-egy vidék és hely jellegzetességeivel. Az oldal hátránya, hogy csak azokat a kézikönyveket jeleníti meg, amelyeket a települési jóváhagyás után feltöltöttek az előzőekben említett egyeztetési felületre. Ezt azonban több önkormányzat is elmulasztotta, így a felület adatbázisa nem teljes. Ha valamilyik településnek nincs fent a kézikönyve a portálon, akkor továbbra is a települési honlapon szükséges keresni a dokumentumot.

4. KÖVETKEZTETÉSEK

A Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020 alapján „a természeti erőforrások és értékek megőrzése, az azokkal való felelős, fenntartható gazdálkodás, a mezőgazdaság és a vidék fejlesztése, az épített és a természeti környezet védelme, a természeti értékek megőrzése a XXI. században egyre inkább felértékelődő, egymással szorosan összefüggő, nemzetbiztonsági jelentőségű stratégiai feladat”. Ezzel az értékazonosító és megőrző szemlélettel készültek el ezek a kézikönyvek az elmúlt két évben. Fizikai környezetünk, településünk pénzzel nem kimutatható, természeti és épített értékeinek felfedezése és megismerése egyrészt a beköltözni vágyók elérése szempontjából megfelelő marketing eszköz, másrészt a helyi lakosság közösség- és identitáserősítéséhez is hozzájárulhat, amellyel növelhető lehet a vidék népességmegtartó ereje. Ezt segítik elő a közérthető formában, minden településre elkészített Településképi Arculati Kézikönyvek a bárki számára elérhető, figyelemfelkeltő közzétételt követően.

Jelen tanulmányban a teljes kutatásnak rövid részlete került publikálásra, az eredmények a kutatás folytatásában pontosításra, kiegészítésre kerülnek. A továbbiakban szándék a kézikönyvek gyakorlati alkalmazásának felmérése és a mintavétel bővítése. Elérendő gyakorlati cél a kézikönyvek összehasonlító metodikai elemzése, és a gyakorlati használatban azonosított célok alapján a kézikönyvek módszertanának pontosítására vonatkozó javaslatok kidolgozása.

IRODALOMJEGYZÉK

Csurgó Bernadett (2013): Vidéken lakni és vidéken élni. Szociológiai Intézet.

Eberhard G. A. (1817): Aesthetika, vagyis A Szép Tudományoknak Theoriája, Trattner János Tamás

Kolossa, J. DLA (2019): Arculati kézikönyvek A következő generáció Metszet 2019 szeptember/október: pp. 57-59.

Településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény

314/2012 (XI. 8.) Korm. rendelet a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről

ELŐADÁSOK

A Településképi Arculati Kézikönyvek hatása Magyarország építészetére konferencia, Időpontja: 2019. október.

Településképi Arculati Kézikönyvek Magyarországon konferencia, Időpontja: 2018. november

INTERNETES FORRÁSOK

Magyar települések arculati kézikönyvei, In.: tak.e-epites.hu, (letöltve: 2019. október)

Településképi arculati kézikönyvek egyeztetési felülete, In.: tak.lechnerkozpont.hu, (letöltve: 2019. október)

„Üzenjünk a jövőnek: ősszel bemutatkozik az összes hazai település” (2017) In.: hirado.hu - <https://hirado.hu/2017/08/21/uzenjunk-a-jovonek-osszel-bemutatkozik-az-osszes-hazai-telepules/>, (letöltve: 2019. október)

Vidékfejlesztési Minisztérium, Nemzeti vidékstratégia 2012-2020. In.: http://www.terport.hu/webfm_send/2767, (letöltve: 2019. október)

Mintavételezett Településképi Arculati Kézikönyvek: Abony, Balatonlelle, Balmazújváros, Bátaszék, Csákvár, Csongrád, Csorna, Dabas, Dunaföldvár, Hajdúnánás, Heves, Karcag, Kisbér, Kunszentmárton, Kunszentmiklós, Létavértes, Marcali, Mezőtúr, Püspökladány, Sárospatak, Sümeg, Szeghalom, Tiszafüred, Tótkomlós, Vésztő, Zalaszentgrót